

Отже, немає сумнівів у необхідності формувати у студентів – майбутніх соціальних працівників готовність до участі у волонтерській діяльності.

Саме поняття «готовність» розглядається вченими (І.Багаєва, Н.Кузьміна, В.Серіков, В.Сластьонін, Т.Руднева та ін.) по-різному, наприклад, як : система якостей особистості, які свідчать про підготовленість до виконання соціальних функцій; активно-позитивне ставлення до професійної діяльності; здатність оволодіти професією, бажання професійного вдосконалення; певний рівень розвитку особистості; система інтегративних якостей, властивостей, знань, навичок особистості як закономірний результат професійної підготовки; система мотивів, ставлень, установок, накопичених знань і умінь, які забезпечують ефективне виконання професійних функцій та обов'язків.

Отже, підсумовуючи все сказане, можна зробити висновок про те, що готовність тлумачиться більшістю вчених як система інтегративних якостей особистості, які свідчать про рівень розвитку особистості спеціаліста, і як критерій результативності професійної підготовки фахівця.

Професійна готовність включає : психологічну (особистісну) готовність, науково-теоретичну готовність (інтеграція теоретичних і практичних знань, рефлексія особистісного досвіду і досвіду спеціалістів з соціальної роботи); практичну готовність (передбачає наявність у фахівців певних практичних умінь і навичок).

Щодо змісту практичної готовності, то найчастіше вченими виокремлюються уміння : проєктивні, конструктивні, організаційні, комунікативні та ін.

Література і джерела

1. Энциклопедия социальной работы. В 3 т. – М.: Центр общечеловеческих ценностей, 1993. – Т.1.- 446 с.
2. Шмелёва Н.Б. Педагогические основы социальной работы / Н.Б.Шмелёва. – Москва. – Ульяновск: УлГУ, 2001. - 170 с.

Статья посвящена вопросам формирования готовности будущих специалистов социальной работы к волонтерской деятельности, которая рассматривается как важное условие успешной профессиональной деятельности.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, социальная работа, готовность, волонтер.

The author of the article has considered the issues of readiness of future social workers to the volunteer activity as an important precondition of effective professional activity.

Key words: professional training, social work, readiness, volunteers.

УДК 37.091.12.011-3.051

ОСОБИСТІТЬ ВЧИТЕЛЯ В УМОВАХ ГУМАНІЗАЦІЇ ОСВІТИ

Коноваленко Вікторія Олександрівна

м.Луганськ

Актуальність матеріалу, викладеного у статті, обумовлена сучасними змінами в освітній системі України, що спрямовані на гуманізацію та демократизацію навчально-виховного процесу. Охарактеризовано професійні та особистісні якості вчителя, необхідні для організації педагогічної взаємодії з учнями початкових класів в умовах гуманізації освіти. Детально розглянуто погляди науковців щодо класифікації якостей особистості вчителя. У ході експериментального дослідження виявлено особистісні та професійні якості, які у більшій та меншій мірі притаманні сучасним учителям.

Ключові слова: особистість, особистісні якості, професійні якості, гуманізація.

Одним із напрямків реформування сучасної освіти є її гуманізація та демократизація. Це, у свою чергу, зумовлює організацію навчально-виховного процесу на засадах суб'єкт-суб'єктного підходу, з урахуванням принципів педагогіки співро-

Підкреслимо, що сьогодні відсутня єдина позиція вчених стосовно визначення основних структурних і функціональних компонентів готовності.

Таким чином, на основі проаналізованої літератури і досвіду волонтерської діяльності студентів можемо розглядати готовність майбутніх фахівців соціальної роботи до волонтерської діяльності як інтегративну якість особистості, яка містить когнітивний, ціннісно-мотиваційний, технологічний, особистісний компоненти і сприяє успішному виконанню функціонального репертуару соціального працівника.

Що стосується найбільш значимих функцій соціальної роботи, то вони описані в науковій літературі і добре відомі : профілактична, виховна, організаторська, комунікативна [2].

Ролі спеціаліста соціальної роботи : експерт, громадський діяч, наставник, аніматор, посередник. Роль експерта полягає в проведенні експертної оцінки й аналізу результатів волонтерської діяльності. Роль громадського діяча виявляється у пропаганді філантропічних цінностей (альтруїзм, співчуття, гуманізм) в сучасному суспільстві. Роль наставника передбачає керівництво діяльністю клієнта. Роль аніматора полягає у створенні умов для прояву активності і творчості самого клієнта. Роль посередника вимагає сприяння досягненню згоди між суб'єктами волонтерської діяльності.

Співвідношення сутності виявлених і найбільш значимих функцій і домінуючих ролей дозволяє об'єднати їх у функціонально-рольовий репертуар спеціаліста соціальної роботи у волонтерській діяльності.

бітництва. За таких умов особистості вчителя відводиться особлива роль: не наставника, а фасилітатора, що підкреслюється в освітянських документах (Законі України “Про освіту” та Державній національній програмі “Освіта” (Україна XXI століття)). Зміна педагогічної позиції передбачає зміну стилю взаємодії з учнями, оновлення форм та методів викладання, рефлексивне управління діяльністю учнів. Таким чином, особистість учителя виступає ключовою умовою реалізації гуманістичної освітньої парадигми.

Дослідженню особистості вчителя присвячено чимало робіт науковців. Певний інтерес представляють роботи авторів (Н.Анікеєва, Ш.Амонашвілі, О.Бодальов, Ю.Гагін, В.Грехнов, О.Добрович, В.Кан-Калік, О.Петровський, Л.Петровська, Л.Рувінський, В.Семиченко, М.Тутушкіна), які досліджували культуру взаємостосунків учителя й учнів, характер педагогічної взаємодії в системі “вчитель-учень”, засоби гуманізації навчального спілкування.

Спостерігаються спроби вчених детально вивчити комунікативну культуру як важливий чинник професіоналізму вчителя. У зв'язку з цим, велика увага приділяється системі підвищення кваліфікації і шкільній методичній роботі. Так, у працях Л.Дудіної, А.Єрмоли, Ю.Конаржевського, С.Крисюк, Е.Соф'янець, Л.Сушенцевої виявляються можливості методичної роботи щодо розвитку педагогічної майстерності вчителів, визначаються умови, форми, методи і засоби, які позитивно впливають на професійне зростання педагога.

Водночас, на нашу думку, залишається недостатньо вивченим аспект професійної діяльності педагога, пов'язаний з організацією навчального співробітництва учнів. Безумовно, вирішення цієї проблеми потребує розробки комплексу умов та їх експериментальної перевірки, проте ключовою умовою реалізації такого підходу ми вважаємо готовність учителя, що забезпечується наявністю певних професійних та особистісних якостей.

Отже, метою даної статті є характеристика професійних та особистісних якостей вчителя, необхідних для організації педагогічної взаємодії з учнями початкових класів в умовах гуманізації освіти.

Слово "особистість" (personality) в англійській мові походить від латинського persona [6]. Спочатку це слово позначало маски, що надягали актори під час театральної вистави в давньогрецькій драмі. Раб не розглядався як персона, для цього треба бути вільною людиною. Вираз "втратити обличчя", що є в багатьох мовах, означає втрату свого місця і статусу у визначеній ієрархії. У російській мові здавна живається термін "лик" для характеристики зображення обличчя на іконі. Таким чином, із самого початку в понятті "особистість" був закріплений зовнішній, поверхневий соціальний образ, який індивідуальність приймає, коли грає визначені життєві ролі – деяка "личина", суспільне обличчя, звернене до оточуючих. Якість особистості в контексті професійної роботи педагога – це сукупність об'єктивних

і суб'єктивних передумов виконання діяльності, сам процес діяльності та його результатів, що різною мірою відповідні або невідповідні нормам професійно-педагогічної діяльності [6].

Надзвичайна роль особистості вчителя у вихованні учнів неодноразово підкреслювалась у різних дослідженнях. Так, наприклад, Г. Ващенко вбачав в особі вчителя, насамперед, носія ідеї українського національного виховання, здатного вкласти цю ідею в серця і розум молодого покоління [2].

С.Русова вважала, що вчитель впливає на своїх учнів своїм характером, веселим, енергійним; що він зобов'язаний бути громадянином і так наближати до життя шкільну науку, щоб уся громада бачила її користь і поважала таке навчання й самого вчителя [2].

В.Сухомлинський вказував на виключне значення особистості вчителя у процесі виховання дітей, на необхідність досконалого глибокого знання вчителем свого предмета; вважав, що педагогічна майстерність залежить від бажання вчити, від наснаги, від готовності до подолання труднощів; основною вимогою до педагога вважав любов до дітей [2].

Успішність діяльності вчителя визначається рівнем сформованості його особистісних та професійних якостей. Учені пропонують різноманітний набір особистісних якостей, важливих для організації педагогічної взаємодії вчителя та учнів. Робляться спроби виділити найсуттєвіші з точки зору ефективності педагогічної взаємодії. Крім того, існує більш ніж 500 класифікацій професійно значущих якостей учителя. Важливо зазначити, що професійні якості особистості – це істотні психологічні характеристики, до яких певна професійна діяльність висуває підвищені вимоги. Високий рівень розвитку професійних якостей особистості педагога є важливою умовою, що забезпечує його високу продуктивність у педагогічній взаємодії з учнями.

Тож розглянемо перелік особистісних та професійних якостей, що висвітлено у сучасних дослідженнях науковців (див. табл.1).

Таблиця 1.

Особистісні та професійні якості вчителя

Особистісні якості	Професійні якості
емоційна стійкість (О. Пастюк, Б. Шиян)	гуманізм (М. Альошева, О. Щербаков, М. Фіцула, Н. Кузьміна, В. Леві, Л. Мітіна)
відкритість (О. Пастюк, В. Андрущенко, І. Табачук)	емпатія (О. Щербаков, М. Фіцула, Н. Кузьміна, В. Леві, Л. Мітіна)
оптимістичність (О. Духнович, А. Огністий)	артистизм (О. Щербаков, М. Фіцула, Н. Кузьміна, В. Леві, Л. Мітіна)
ввічливість (О. Духнович, О. Коломийцева)	тактовність (О. Щербаков, М. Фіцула, Н. Кузьміна, В. Леві, Л. Мітіна)
сумлінність (П. Каптерев, О. Духнович)	винахідливість (О. Щербаков, М. Фіцула, Н. Кузьміна, В. Леві, Л. Мітіна)
витриманість (П. Каптерев)	високі пізнавальні інтереси (О. Щербаков, М. Фіцула, Н. Кузьміна, В. Леві, Л. Мітіна)
наполегливість (Н. Гришаєнко, О. Пастюк)	педагогічний такт (В. Крутецький, Д. Крюкова)
гуманність (О. Духнович, О. Пастюк, Н. Гришаєнко, П. Каптерев, Б. Шиян, А. Маркова)	педагогічна спрямованість (О. Щербаков, А. Маркова)
здатність до доступного викладу навчального матеріалу (Ф. Гоноволін, Н. Волкова, К. Ушинський, В. Чайка)	наукова ерудиція (О. Щербаков, А. Маркова)
творчість (К. Ушинський, Ф. Гоноволін, Н. Гришаєнко, Л. Кравченко)	інтелект (А. Маркова, О. Щербаков)
воля (П. Каптерев, В. Андрущенко)	емоційна стійкість (О. Щербаков, М. Фіцула, Н. Кузьміна, В. Леві, Л. Мітіна)
організаторські здібності (Н. Волкова, О. Коломийцева, А. Огністий, В. Чайка)	вміння планувати роботу (О. Щербаков, М. Фіцула, Н. Кузьміна, В. Леві, Л. Мітіна)
змістовність, образність (Н. Волкова, О. Коломийцева, А. Огністий, В. Чайка)	наполегливість (О. Щербаков)
переконливість мовлення (Н. Волкова, О. Коломийцева, А. Огністий, В. Чайка)	сміливість (О. Щербаков)
здатність пов'язати навчальний предмет з життям (Н. Волкова, О. Коломийцева, А. Огністий, В. Чайка)	чуйність (М. Альошева, О. Щербаков, М. Фіцула, Н. Кузьміна, В. Леві, Л. Мітіна)
спостережливість (Б. Шиян, Н. Волкова, А. Маркова)	самокритичність (П. Каптерев, Н. Кузьміна, Л. Мітіна, А. Маркова, З. Яхіна)
педагогічна вимогливість (В. Андрущенко, А. Огністий,)	комунікативність (В. Крутецький, Н. Волкова, А. Джуринський, А. Маркова, Л. Мітіна, Є. Рогов)
емпатія (Н. Гришаєнко, Б. Шиян)	організаторські здібності (В. Крутецький, Д. Крюкова)
комунікативність (В. Чайка, Н. Гришаєнко)	любов до предмета (В. Крутецький, Д. Крюкова)
рефлексивність (Н. Гришаєнко, Н. Волкова, О. Пастюк)	педагогічна спрямованість (А. Маркова, Л. Кравченко)
вміння вчити, виховувати, керувати, слухати (В. Андрущенко, Н. Волкова, А. Маркова)	педагогічне цілепокладання та мислення (А. Маркова, Л. Кравченко)
володіння культурою мовлення (А. Маркова, Н. Волкова, О. Коломийцева, А. Огністий, В. Чайка)	педагогічна рефлексія і такт (А. Маркова, Л. Кравченко)
прогностичність (В. Андрущенко, Н. Волкова, А. Маркова, Є. Рогов)	моральність (А. Маркова, Л. Кравченко)
	інтелект (А. Маркова, Л. Кравченко)
	доброта (А. Маркова, Л. Кравченко)
	прагнення до творчості (Є. Рогов, В. Леві)
	емоційність та енергійність (Є. Рогов)
	працьовитість (Н. Волкова, А. Джуринський, А. Маркова, Л. Мітіна, Є. Рогов)
	організаторські здібності (Н. Волкова, А. Джуринський, А. Маркова, Л. Мітіна, Є. Рогов)
	культура поведінки і зовнішній вигляд (Н. Волкова, А. Джуринський, А. Маркова, Л. Мітіна, Є. Рогов)
	управлінські здібності (Н. Волкова, А. Джуринський, А. Маркова, Л. Мітіна, Є. Рогов)
	діловитість (Н. Волкова, А. Джуринський, А. Маркова, Л. Мітіна, Є. Рогов)
	активність (Н. Волкова, А. Джуринський, А. Маркова, Л. Мітіна, Є. Рогов)

Отже, більшість учених визначають такі особистісні якості: гуманність, відкритість, творчість, володіння культурою мовлення, рефлексивність, здатність до доступного викладу навчального матеріалу, організаторські здібності, змістовність, образність, переконливість мовлення, здатність пов'язати навчальний предмет з життям, володіння культурою мовлення, прогностичність. Крім того, майже всі науковці відзначають обов'язковість таких професійних якостей як: гуманізм, емпатія, артистизм, тактовність, винахідливість, високі пізнавальні інтереси, емоційна стійкість, вміння планувати роботу, чуйність, самокритичність, комунікативність, працьовитість, організаторські здібності, культура поведінки і зовнішній вигляд, управлінські здібності, діловитість, активність. Слід зазначити, що деякі якості різні науковці відносять і до особистісних, і до професійних. Наприклад, емоційна стійкість, гуманізм, емпатія, творчість, наполегливість, комунікативність, організаторські здібності, рефлексивність (див.табл. 1).

Враховуючи вище викладене, слід зазначити, що успішність педагогічної взаємодії значною мірою визначається особистісними якостями вчителя, проте професійні якості не можна відокремити від особистісних, оскільки особистість засвоює певні знання, вміння, навички через призму суб'єктності. Усі психолого-педагогічні та спеціальні знання проходять через внутрішній світ особистості, стають її надбанням і тільки потім втілюються в педагогічну практику. Тому проблему дослідження професійних якостей педагога необхідно розглядати невід'ємно від особистості вчителя.

Так, наприклад, такі особистісні якості як відкритість, спостережливість, здатність до доступного викладу навчального матеріалу, здатність пов'язати навчальний предмет з життям, тісно пов'язані із такими професійними якостями: артистизм, комунікативність, педагогічна спрямованість, наукова ерудиція.

Рефлексивність → самокритичність;

Прогностичність → управлінські здібності;

Здатність до доступного викладу навчального матеріалу → педагогічна спрямованість;

Здатність пов'язати навчальний предмет з життям → наукова ерудиція;

Для того, щоб визначити, які якості необхідні для реалізації

навчального співробітництва, нами було проведено експериментальне дослідження особистісних та професійних якостей учителів, які реалізують навчальне співробітництво. Таким чином, було застосовано експертне оцінювання вчителів. Для здійснення експерименту обирались, перш за все, ті якості, що висвітлені у дослідженнях більшості науковців як такі, що притаманні педагогу-інноватору. *Особистісні якості*: ініціативність, відповідальність, емоційна стійкість, чуйність, позитивна відкритість, стриманість, толерантність, доброзичливість, креативність, гнучкість, впевненість у собі, почуття гумору, комунікабельність. *Професійні якості*: ціннісне ставлення до навчального співробітництва, зацікавленість результатами своєї діяльності, ціннісне ставлення до самовдосконалення, готовність використовувати та впроваджувати педагогічні технології, інноваційна відкритість, наявність глибоких знань з предмету, знання сучасних педагогічних технологій, знання основ педагогіки співробітництва, прагнення до здобуття нових знань, вміння формулювати навчальні проблеми, здатність до ведення навчального діалогу, вміння прогнозувати лінії розвитку діалогу, здатність до організації групової взаємодії, здатність до управління взаємодією дітей, управління конфліктною ситуацією, здатність виступати ініціатором взаємодії, здатність до критичного оцінювання власних дій.

Вчителям було запропоновано оцінити особистісні та професійні якості педагога, що реалізує принципи педагогіки співробітництва, за 10-бальною шкалою.

Отримана інформація була необхідна для підготовки вчителів до педагогічної взаємодії у подальшому, а також для визначення критеріїв готовності педагогів до реалізації педагогічної взаємодії у школі.

На основі дослідження нами були отримані наступні результати: найбільш високу оцінку отримали такі особистісні якості як доброзичливість, відповідальність, комунікабельність. Тож, можна вважати, що саме вони свідчать про гуманне ставлення вчителів. Особистісні якості, що найменш притаманні сучасним вчителям (ініціативність, гнучкість, емоційна стійкість) вказують на особисту потребу вчителя в організації педагогічної взаємодії (рис. 1).

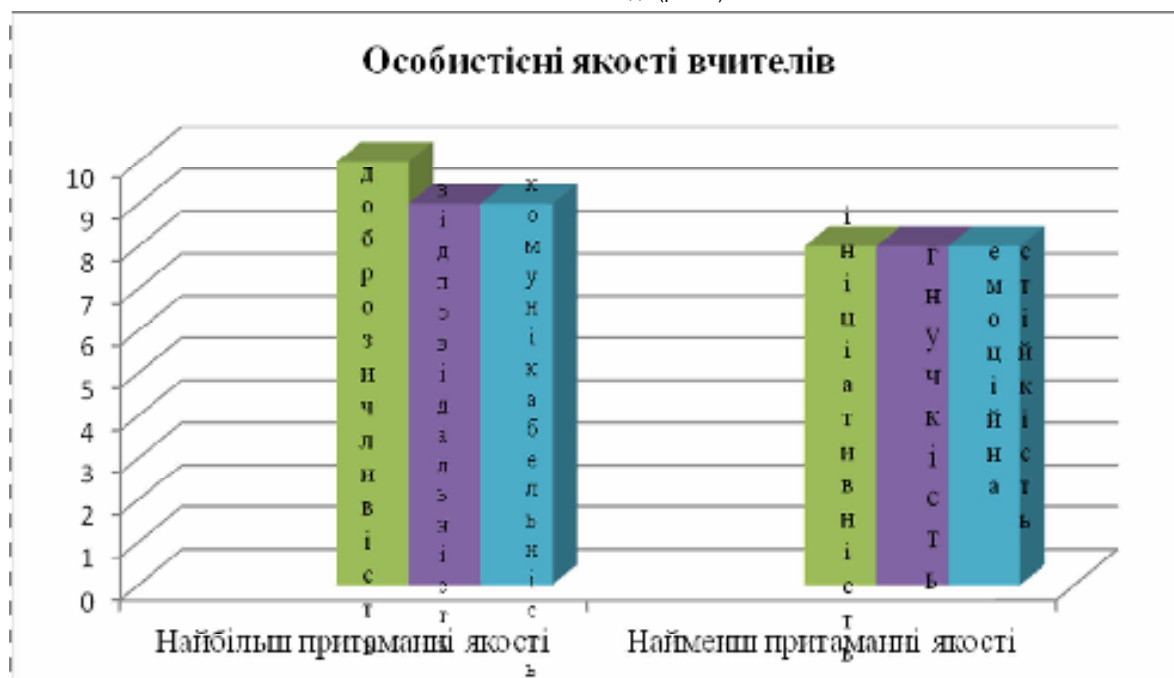

Рис. 1. Результати дослідження особистісних якостей вчителів початкових класів

Дещо парадоксально, але перелічені якості, що найменш притаманні сучасним вчителям, як раз виступають запорукою педагогічної взаємодії. Саме вони є певним спрямуванням на встановлення гармонійних відносин учителя з учнями. Проте вчителі концентрують свою діяльність на зовнішній оболонці процесу навчання, тобто на факті оволодіння учнями певними знаннями, не надаючи значення внутрішньому змісту процесу навчання - умовам оволодіння учнями цими знаннями, організації суб'єкт-суб'єктної взаємодії у здобутті знань. Проте навіть якості, що виявилися найменш притаманними вчителям-іннова-

торам, мають оцінку вище половини максимального балу.

Такі професійні якості сучасних вчителів, як зацікавленість результатами своєї діяльності, прагнення до здобуття нових знань, наявність глибоких знань з предмету свідчать про знання історичних та концептуальних засад навчального співробітництва, технологій його реалізації. Інноваційна відкритість, уміння прогнозувати лінії розвитку діалогу, здатність до критичного оцінювання власних дій свідчать про рівень готовності вчителів до нововведень, мистецтво управління педагогічною взаємодією (рис. 2).

Рис. 2. Результати дослідження професійних якостей вчителів початкових класів

Таким чином, результати нашого дослідження довели, що сучасним вчителям, що реалізують навчальне співробітництво, притаманні якості, що обґрунтовані нами теоретично. Найбільш високу експертну оцінку отримали такі особистісні та професійні якості: доброзичливість, відповідальність, комунікабельність; зацікавленість результатами своєї діяльності, прагнення до здобуття нових знань, наявність глибоких знань з предмету.

Найнижчу оцінку – емоційна стійкість, гнучкість, ініціативність, інноваційна відкритість, уміння прогнозувати лінії розвитку діалогу, здатність до критичного оцінювання власних дій.

У подальших дослідженнях плануємо визначити критерії, показники та розробити дидактичні умови організації педагогічної взаємодії вчителя та учнів у початковій школі.

Література і джерела

1. Алёшев Н.А. Формирование профессионально значимых качеств у будущих инженеров средствами физкультурно-спортивной деятельности : авто-реф. дис. на соиск. учен. степ. канд. пед. наук : спец. 13.00.08 "Теория и методика дошкольного образования" / Н. А. Алёшев. – Йошкар-Ола, 2007. – 23 с.
2. Антология педагогической мысли Украинской ССР / [сост. Н.П. Калениченко]. – М. : Педагогика, 1988. – 640 с.
3. Гноболін Ф.Н. Психологія: [навч. посібник] / Ф.Н.Гноболін. — К.: Вища школа, 1975. — 264 с.
4. Гришаенко Н. Про педагогіку співробітництва і особистість вчителя / Н.Гришаенко // Дивослово - №3, 1994. – с. 36.
5. Пастюк О.В. Партнерство детей и взрослых? А почему бы и нет!: монография. / О.В.Пастюк. – Запорожье : ООО «ЛИПС» ЛТД, 2010. – 144 с.
6. Професійна освіта: словник / [уклад. С.У. Гончаренко та ін.; за ред. Н.Г.Ничкало]. – К. : Вища шк., 2000. – 380 с.
7. Кузьміна Н.В. Профессионализм личности преподавателя и мастера производственного обучения / Н.В.Кузьмина. – М.: Высшая школа, 1990. – 119 с.
8. Щербаков А.И. Профессиограмма учителя физики средней школы / А.И.Щербаков. – М. : Изд-во МГПИ, 1979. – 134 с.

Актуальность материала, изложенного в статье, обусловлена современными изменениями в образовательной системе Украины, которые направлены на гуманизацию и демократизацию учебно-воспитательного процесса. Охарактеризованы профессиональные и личностные качества учителя, необходимые для организации педагогического взаимодействия с учащимися начальных классов в условиях гуманизации образования. Подробно рассмотрены взгляды ученых относительно классификации качеств личности учителя. В ходе экспериментального исследования выявлены личностные и профессиональные качества, которые в большей и меньшей степени присущи современным учителям.

Ключевые слова: личность, личностные качества, профессиональные качества, гуманизация.

Actuality of material presented in the article is caused by modern changes in the educational system of Ukraine, which aimed at humanization and democratization of the educational process. Characteristic of professional and personal qualities of teachers needed for the

organization of pedagogical interaction with primary school pupils in the humanization of education. Considered in detail the views of scientists on the classification qualities of a teacher. During the experimental research found personal and professional qualities that most and least characteristic of modern teachers.

Keywords: personality, personal qualities, professional qualities, humanism.

УДК 372.881.111.1

ВИКОРИСТАННЯ АВТЕНТИЧНИХ МАТЕРІАЛІВ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ

Кравченко Тетяна Миколаївна
Габовда Анжеліка Міланівна
М.Мукачєво

В даній статті автори розглядають важливість використання автентичних матеріалів під час навчання іноземної мови, оскільки це сприяє кращому оволодінню навичками усного мовлення, дають можливість дізнатися про особливості культури, традиції тієї чи іншої країни

Ключові слова: спілкування, автентичні матеріали, діалог, монолог, комунікативна ситуація.

Основою вивчення будь-якої мови є володіння не тільки лексичним матеріалом, граматику, а насамперед вміння спілкуватися. Спілкування виявляє рівень словникового запасу, вміння грамотно будувати конструкції, проявляється соціокультурний аспект в залежності від теми та ситуації.

Спілкування іноземною мовою базується на засадах монологічного та діалогічного мовлення, що є базисом формування комунікативної компетенції. У сукупному застосуванні видів говоріння на основі оригінальних текстів, записів, тощо – слугують основою формування соціокультурної компетенції.

Завдяки співпраці між країнами і людьми, з різними традиціями, зростає потреба в спілкуванні, а це потребує істотних змін у підході до викладання оновленого змісту та методів навчання іноземними мовами.

Одним із важливих аспектів вивчення іноземної мови є оволодіння навичками усного мовлення [6]. Важливе значення у навчанні усної комунікації має організація самого акту спілкування. Його складовими елементами є вступ у спілкування і виявлення ініціативи, заохочення до спілкування і підтримання його і, нарешті, завершення спілкування. Володіння цими елементами дозволяє людям вступати в контакти і здійснювати спілкування та обмін інформацією в формі, прийнятій даним мовним колективом і закріпленій у традиціях народу – носія мови, що вивчається [14, с.89].

Істотною рисою діалогічного мовлення є те, що у його процесі учасник мовленнєвого акту виступає одночасно як мовцем так і слухачем. Воно виконує такі комунікативні функції як запит інформації – повідомлення інформації; пропозиція (у формі прохання, наказу, поради) – прийняття / неприйняття запропонованого; обмін судженнями / думками / враженнями; , взаємопереконання / обґрунтування своєї точки зору. Кожна з цих функцій має свої специфічні мовні засоби і є домінують у відповідному типі діалогу [7, с.146].

У реальному процесі спілкування комунікативні ситуації виникають самі по собі, тобто це природні ситуації. Та, здебільшого автори підручників, вчителі спеціально створюють комунікативні ситуації, моделюючи природні, через те, що останні виникають не постійно. Штучні комунікативні ситуації потребують певної деталізації зовнішніх обставин та умов, в яких має місце діалогічне спілкування, наявності вербального стимулу, визначення ролей, в яких виступатимуть комуніканти, стосунків між ними тощо. М.В.Пляховицький та Є.І.Вишневецький визначили,

що комунікативні ситуації складаються з таких компонентів як комуніканти і їх суб'єкти; об'єкт (предмет) розмови; відношення суб'єкта до предмета розмови; умови мовленнєвого акту. Навчальні комунікативні ситуації створюються на уроці за допомогою вербальних і різних невербальних аудіовізуальних засобів. Вони мають на меті стимулювати мотивацію навчання, викликати інтерес до участі у спілкуванні, бажання найкраще виконати завдання. Отже, ситуативність є головним фактором, який є причиною виникнення діалогу та визначає його розвиток [3].

Організуючи усно-мовне спілкування на уроці, слід мати на увазі, що воно може бути як таке, що імітує реальне предметне спілкування (наприклад, розіграш діалогів по аналогії), що представляють собою репродуктивний рівень мовлення; «симулюючим» спілкуванням в ситуаціях природної комунікації (наприклад, рольова гра) – репродуктивно-продуктивний рівень; автентичним (висловлювання від власної особистості) – продуктивний рівень мовлення [7, с.262-263].

Існують деякі труднощі побудови діалогу. Так, природний діалог – це завжди не підготовлене мовлення. Якщо початкову фразу можна підготувати заздалегідь, то передбачити хід висловлювань неможливо. Дуже важливо при формуванні лексичних та граматичних навичок формувати зв'язок між ситуацією, мовленнєвою задумкою і відповідними мовними засобами. Крім того, в діалозі співбесідники постійно міняються ролями. Для успішної побудови діалогу необхідно володіти навичками аудіювання. В природному діалозі між репліками співбесідників не буває розривів в часі. Така плавність розмови досягається завдяки складним процесам, які протікають в оперативній пам'яті. Слухаючи репліку співбесідника, ми з перших слів можемо здогадатися, що він скаже далі, намагаємося зрозуміти хід його думок і одночасно готові відповісти реплікою [13, с.117].

При навчанні говоріння в діалогічній формі особливу роль відіграють вміння учнів користуватися різного роду опорами: візуальними, слуховими, вербальними, невербальними, змістовими і смисловими, вміння створювати їх. Крім того, в зв'язку з можливістю непередбачуваності мовного партнера, спонтанністю мовлення, необхідністю швидкої реакції в процесі спілкування велике значення набувають компенсаторні вміння: вміння висловлювати думку різними засобами. При навчанні діалогу на іноземній мові потрібно прагнути до того, щоб діалог протікав плавно як і на рідній мові. Увага співбесідників повинна розподілятися між тим, що говорить партнер, і тим, що потрібно йому сказати [8, с.70].

Навчаючи іноземної мови, для того, щоб забезпечити зацікавленість учнів у вивченні іноземної мови та сприяти високому рівню її засвоєння, доцільно використовувати такі лінгвокраїнознавчі матеріали як:

– учбово-професійна сфера спілкування (оголошення по працевлаштуванню); розклад уроків; вирізки з газет і журналів про систему освіти, шкільні проблеми; рекламні проекти